מסורת הש"ס

גמ' **ג)**מגילה דף ג. ע"ש **ד)**[מוספתא דערכות פ"ב ה"ד] **ג)**(ערכות מט.) [לעיל ג.] **ד)**[לעיל ב.] **ה)**שקלים ב. [ס"ק ס"ד] מנחות כא: ד"ה מו: **ו)**[ערוך ערך בן כוכבי גרס כובדי] **ז)**לקמן ז: [בכורות י:] **ח)**ל"ל סתם בכל הסוגיא **רש"י ט)**[ל"ל דרכה] **תום' י)**ל"ל כשפיס **יא)**כשפרי ניסח מלא כעניים וט"ס הוא **יב)**ל"ק יג)ל"ק מ"ו **יד)**[וע"ע תוספות סוטה ט. ד"ה רב חסד] **טו)**[ע' תוי"ט מ"ג ד"ה ולפ נערך]

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה נכי וכו' לעולם ס"ד ותמ"ל מ"ס דקא אבלו קדשים והך מילתא:

(ב) ד"ה ד"ה נפשות ונמחק: להיניו כל"ל ותיבת נפשות

גליון הש"ס

תום' ד"ה ולא וכו' ועיין היא **מפרכסת.** ע' ב"ק דף עו ע"ש תוס' ד"ה שמיטה. ושם ע"ב תוס' ד"ה בשותפו. מוהן דף פד ע"ש תוס' ד"ה בעינן:

תורה אור

גמ' א) וְאַכַלְתָּ אתָּם אֲשֶׁר בָּפַר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת יָדָם לְקַדֵּשׁ אֹתָם וְזָר לֹא יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם: (שמות כט, לג)

ב) וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: (דברים ח, י)

ג) וְכָל מְנַחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל: (ויקרא ו, מ)

ד) וְכָל עֲרֻכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל: (ויקרא כז, כה)

ה) וּפָדְיוֹ מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמִשֶּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: (במדבר יח, מז)

ו) וְאֶת אַשְׁמוֹ יָבִיא לַיְיָ אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל הַכֹּהֵן: (ויקרא ה, יח)

ז) וְאִם קָטֹן הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן: (ויקרא כז, ח)

שיטה מקובצת

ג) סד"א. ס"א ואכלת ושבעת וברכת כתיב והני כהנים לכפרה אכלי דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם קמ"ל ואכלת אמר רחמנא והא איתנהו: **ד)** לא ליצטרפו: **ג)** כהן בהדי זר מצי אכיל. מכאן אדם המודר הנאה מחבירו מצטרף עמו דהא חבירו מצי אכיל בהדי דידיה וכן אדם שאינו אוכל מפת של עובדי כוכבים ואוכל עם אנשים שאוכלין פת עובדי כוכבים מצטרפין אבל שנים שמודרים הנאה זה מזה אין מצטרפין: **ד)** אמר רבה לא: **ה)** כל כהן שאינו שוקל חוטא. ר"ת היכי מצי למימר ריב"ז דכהן שוקל והא כתיב בפרשת אלה פקודיו וכסף פקודי העדה מאת ככר וגו' וכתיב לשש מאות אלף ושלשת אלפים וגו' אלמא דשבט הלוי לא היו בכלל מחצית השקל וי"ל דשלש תרומות היה כדפרש"י בפרשת כי תשא ובתרומת האדנים לא היו שבט לוי אבל בתרומה שמפורש לענין תרומת קרבנות כל העובר דהא כתיב על הפקודים משום תרומת אדנים כתיבי. הרא"ש ז"ל ועיין בתוס' מנחות (דף כא ע"ב): **ו)** סד"א והאיל וכתיב כר' קמ"ל דלא דרשי הכי. וא"ת איך אמרי' לא דרשי הכי הא ליעל ברישׁ פרקין הרי ממעטינא מנזיל ומוכה שחין מערכין לפי שאינן בדמים אי לאו דרבינהו קרא וי"ל דשאני דמים ונערכין שהן מענין אחד לבדק הבית אלא שזה דבר קצוב וזה לפי ערכו וגם הוציא ערכין בלשון נדר דכתיב נדר בערכך הילכך יש לדדוש דליתיה בהאי ליתיה בהאי ולפי זה ניחא הא דפריך האי לכל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחות משקל הוא דאתא ומאי פריך נהי דאתא לדרשא אחריני מ"מ מדכתיב גבי הדדי נדדש נמי הא דלא בעינן שיהא מוסבה להקיש זה ולמאי דפרשינן ניחא דלא מסתבר כלל למימר כל דליתיה בהאי ליתיה בהאי אם לא שיהא מוסבה ולא יצטרך לשום דרשא אחריתי וכן למאי דקאמר אבי דסד"א לאקושי ערכין לפדיון הבן פריך ליה מאיל האשם וערכין דוודאי לא מסתבר כלל לאקושי ב' דברים שאינן דומין זה לזה ולומד דליתיה בהאי ליתיה בהאי. עכ"ל הרא"ש ז"ל: **ז)** ערכין שאתה מעריך כו'. הס"ל ס"ד דנדרשו תרוייהו אלא צדיפא קא

נהי דליתנהו בהשמטת קרקעות. לומר בכל דין השמטת קרקעות דהא תנן מוכרין (ז) לעולם: והך מכילתא קדמיס משום כפרה הוא דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלין והנעלים מתכפרין (יומא סח:) לימא לן מיבעי זימון קמ"ל כו': **מצטרפין כו'.** מי מכיל חד כהן וחד לוי וחד ישראל כהן בהדי זר מני למיכל מן המולין הלכך מצטרפין: **לא נצרכא אלא לבן בוכרי.** בפיפא דמילתא מפרש הש (ט)דרכה: **ששוקל.** שקליס בחמד גמלד: **אינו חוטא.** כלומרשם נקטן לגלו הוו מולין בעזרה (שמו' לח)[ח] לכל העובר על הפקודים ושבטו לוי לא נפקד: **חוטא.** מפרש בסמ' שקליס (לף ג.) לכתיב זה יתנו זה בגימטריא י"ג שבטים להיניו נמי שבטו לוי לכל העובר מפרש כל העובר בית קוף: **אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן.** להגמתן ושלא כדין: **שלנו הוא.** שהרי מתרומת הלשכה הן נזקין ושם שוקלין בלשכה ממלאת מעמת העומר ושמי הלחם ולחם הפניס משלנו והילך נחלקין הכתיב לא תאכל ולדידן ליתי לן הך דרשה דהמי כליל תהיה במעמת כהן גדידמת כתיב לבל תאכל בעבור זיל בתר רובה: **דמשר להו לצבור וכו'.** והלכך לבן בוכרי דפטור להו לכהנים משקליס אינטריך מתני' למתני דכהן שהעריך עלמו או את אחר נותן את הערך כישראל דסד"א כו' קמ"ל דלא גמיריי: **לא יהו פחותין משלש.** דעני בערכין נידון בהשג יד לכתיב (ויקרא כז)[ז] על פי אשר תשיג יד הגזבר וגו' ופחות משלש לא יתן לעולם כדאמר בפ' שני (נקמן ז:) אין בערכין פחות משלש ומייתי טעמא מהאי קרא וכיון דלהכי אתא לא הוה ס"ד למדרש לדרשה אחריני מ"מ אינטריך למפטר כהנים מערכין ומתני' לא אינטריך: כהנים נפטרו מפדיון הבן בפ"ק דבכורות (ד.) מק"ו אם פטרו את שלו ישראל בממדר ק"ו את שלו עצמן: **ה"נ דליתנהו באיל אשם.** והא ישראל ניתנו מלא ולאי הכי לא לדרש' ומכאי מתני' למה לי למיתני כהנים ולויס וישראלים: **והעמידו לפני הכהן.** עני שהעריך את עלמו או את אחר: **ולא כהן לפני כהן.** הלכך כהן ליתיה בערכין לאי עני הוא לא קריגא ביה והעמידו לפני הכהן קמ"ל מתני': **נערכין לאתויי כו'.** כלומר אחר מר לעיל הכל נערכין לאתויי מנוול ומוכה שחין: **ערך פתוח.** לקמן מפרש ומוכה בריעתא מפרש לקמן: **ערך אבריו.** אחר ערך ידי עלי לא אחר כלום לאין ערך לאיכריס אחר אם אחר למי ידו: **שהנשמה תלויה בו.** אחם אחר ערך לאחי או ערך כדלקי: **ת"ל נפשות.** נגמם תלה רחמנא ואם הערין דבר שהנשמה תלויה בו נותן ערך כולו: **ולא את המת.** אחם אחר ערך אח זה עלי לא אחר כלום: **והעמיד והעריך.** גבי עני שהעריך כתיב: **ד"א נפשות.** למה נאמר אחם לא נאמר נפשות אלא אחר אחר אחר נפשות אין לי אלא אחד שהעריך מאה מנין ת"ל נפשות דבר אחר נפשות אין

וגואלין לעולם אימא במצות ר"ה נמי לא ליחייבו קמשמע לן נהי דליתנהו בהשמטת קרקע בהשמטת בספים בשילוח עבדים מיהא איתנהו: הכל חייבים במקרא מגילה כהנים לוים וישראלים פשיטא לא צריכא ליבטיל עבודתם וכדרב יהודה אמר שמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל [א]כהנים בעבודתם ולוים בדוכנן וישראל במעמדן מבטלין עבודתם ובאין לשמוע מקרא מגילה [ב]הכל חייבין בזימון כהנים לוים וישראלים פשיטא לא צריכא דקאכלי קדשים [ג] סד"א [א]ואכלו אותם אשר כופר בהם אמר רחמנא והא כפרה היא קמ"ל [ב]ואכלת ושבעת אמר רחמנא והא איתנהו: [ג]הכל מצטרפין לזימון כהנים לוים וישראלים פשיטא לא צריכא דקאכלי כהנים תרומה או קדשים וזר קאכיל חולין סד"א הואיל ואי בעי זר למיכל בהדי כהן לא מצי אכיל אימא לא [ג] ליצטרף קמ"ל נהי דזר בהדי כהן לא מצי אכיל [ג] כהן בהדי זר מצי אכיל [ד]הכל מעריכין כהנים לוים וישראלים פשיטא קמ"ל [ד] רבא לא נצרכא אלא לבן בוכרי דתנן [ה]א"ר יהודה העיד בן [ו]בוכרי ביבמה כל כהן ששוקל אינו חוטא אמר לו רבן יוחנן בן זכאי לא כן אלא [ה] [ב]כל כהן שאינו שוקל חוטא אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן [ג]וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל הואיל ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו הם היאך הם נאכלין ולבן בוכרי נמי כיון דלכתחילה לא מיחייבי לאיתויי כי מייתי נמי חוטא הוא דקא מעייל חולין לעזרה דמייתי להו ומסר לצבור [ו] סד"א הואיל וכתיב [ז]וכל ערכך יהי' בשקל הקדש כל דאיתיה בשקלים איתי' בערכין והני כהנים הואיל וליתנהו בשקלים ליתנהו בערכין קמ"ל [ז]א"ל אביי האי וכל ערכך לכל [ז] ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין מסלע הוא דאתא אלא אמר אביי איצטריך סד"א הואיל וכתיב [ח]ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כל דאיתיה בפדיון הבן איתיה בערכין והני כהנים הואיל וליתנהו בפדיון הבן ליתנהו בערכין קמ"ל א"ל רבא אלא מעתה גבי איל אשם דכתיב [ט]ואת אשמו יביא לה' איל תמים מן הצאן בערכך [י] ה"נ דכל דאיתיה בערכין איתיה באיל האשם טומטום ואנדרוגינוס דליתנהו בערכין ליתנהו באיל האשם אלא אמר רבא ואיתימא רב אשי איצטריך סד"א הואיל וכתיב [יא]והעמידו לפני הכהן [יב] ולא כהן לפני כהן קמ"ל נערכין לאתויי [יג]מנוול ומוכה שחין [יד] [ג]סתום ד"א מנה"מ דת"ר בערכך להביא ערך [יד] [ד]סתום ד"א בערכך [טו] ערך כולו הוא נותן [יב] ולא [ד]ערך אברים יכול שאני מוציא אף דבר שהנשמה תלויה בו ת"ל נפשות נפשות ולא המת אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס ת"ל [יג]והעמיד והעריך כל שישנו בהעמדה ישנו בהערכה [יד]וכל שאינו בהעמדה אינו בהערכה ד"א נפשות אין לי אלא אחד שהעריך אחד [טו] אחד שהעריך מאה מנין [יז]ת"ל נפשות דבר אחר נפשות אין

למעלה (דף ב.) שמא בא שנים או רוב שנים [יט]יועדין היא מפרכסת להוות בכלל העמדה והערכה [כא] וי"ל דבהמה אין בה חיותא טפי ויכולה לעמוד והלכך נקטו הכא מפרכסת משום דלא הוי נגילה נקטו לה [יז]ונראין עיון דפשטיה דקרא להעמיד והעריך גבי עובד כהמיב בהמות קרא ע"פ שאר מתניא יד העובד יעריכנו וגוסס הוא עובד והעריך כדתנן בפ' שמשון [כדמיב] בהמות קרא גבי מעריך לומר שלא יהא העובד: **אחד** שהעריך מאה מנין. כגון שאמר ערך פלוני ופלוני ופלוני עלי להזכיר ערך בלשון יחיד ת"ל דס"ד לא הוי ערך קמ"ל: **וכמה**

היכול מפקיע שדה אחוזה שלהן כדרך שמפקיע מישראל ולישנא דפסיקתא נקט. הרא"ש ז"ל: **טז)** השמטת כספים גבי יובל דהא תניא בספרא בשנת: **יז)** הנאה. גליון מיהו נראה דבתר השתא אולינן ולא מזמני. הרא"ש ז"ל: **יח)** ואיתנהו בדמים אינהו בערכין ואבריס ישנו בדמים ס"ד והשאר נמחק: **יט)** בערכין הוא דהא אחריתי מנוול וכו': **כ)** והא בפ"ב דחולין אמרי' שחט: **כא)** והרא"ש תירץ דלא דמי דשחוטה אע"פ שאינה יכולה לחיות עדיין יש בה כח חיות ויכול להעמידה לפי רגע אבל גוסס אע"פ שיכול לחיות כבר נחלש ולאו בר העמדה הוא:

מסכת סופרים

פרק א' הלכה ז'

מַעֲשֶׂה בַּחֲמִשָּׁה זְקֵנִים שֶׁכָּתְבוּ לְתַלְמֵי הַמֶּלֶךְ אֶת הַתּוֹרָה יְוָנִית, וְהָיָה הַיּוֹם קָשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל כְּיוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה הָעֵגֶל, שֶׁלֹּא הָיְתָה הַתּוֹרָה יְכוֹלָה לְהִתְתָּרְגֵּם כָּל צָרְכָּהּ:

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ג מהל' מגילה הלכה ג סמג עשין ד טוש"ע ג"ח סימן תרפו סעיף ב:

לח ב מיי' פ"ג מהל' שקלים הלכה ז:

לט ג מיי' פ"ג מהלכות ערכין הלכה ח:

מ ד מיי' פ"ג מהל' ערכין הלכה ג:

מא ה מיי' שם פ"ג הלכה יג:

מב ו מיי' שם הל' יט:

רבינו גרשום

פשיטא אי הני לא מחייבי מאן מחייב: אף סוכה בין ביום ובין בלילה והני כהנים הואיל ואי אפשר להו למיחב בה ביממא דטרידי בעבודה בלילה ליפטרו קמ"ל: אף סוכה איש ואשתו. וכהנים בעו למיחב פרושים משום דבעו למעבד עבודה ברגל: [והני כהנים הואיל] ואישתרי כלאים לגבייהו דכתיב ואת האבנט שש משזר תכלת וארגמן ומדשש כיתנא תכלת עמרא: ולבש הכהן מדו בד. ואמרינן [מדו] כמדתו שצריכין ליגע עד קשרי אצבעותיו וכתיב והיו על בשרו שלא יהיה דבר חוצץ בינו לבין בשרו: שערו היה נראה בין ציץ למצנפת. אלמא הוי מקום פנוי [לבר] ממצנפת להניח שם תפלין: והני כהנים הואיל וליתנהו במצנה דיובל כדתנן בפרק בתרא דמסכתין הכהנים והלוים מוכרין לעולם אפילו בשנת היובל עצמה וגואלין אפי' קודם ב' שנים אע"ג דכתיב כי מספר שני תבואות: וגואלין לעולם. וכדמפרש התם: קמ"ל. דאיתנהו במצות דראש השנה מ"ט אע"ג דליתנהו בהשמטת קרקע איתנהו בהשמטת כספים ובשילוח עבדים בישראל: ואכלו אותם אשר כופר בהם. מלמד שהכהנים אוכלים והבעלים מתכפרים והא אכילה חובה היא ולא תיבעי [זימון] (ברכה) קמ"ל ואכלת ושבעת בשביעה תלה רחמנא והא איתנהו: לא צריכא דקא אכלי כהנים תרומה. תרי כהני וחד זר אכיל חולין: כל כהן ששוקל. מביא מחצית השקל לתרומת הלשכה: אינו חוטא. ואם אינו שוקל אינו חוטא שהרשות בידו: דורשין מקרא זה. להנאת עצמן לפטור מן השקלים: [שלנו הן. שבאין

שיטה מקובצת (המשך)

משני תוס': **כ)** ה"ג. גליון תימה והלא אתא מתני' ופפקא מהך דרשה וי"ל דפריך הכי לא לישתמטי תנא וליתני הכל חייבין באשם טומטום ואנדרוגינוס כמו דתני הכל מערימין בהנים: **ע)** הכהן והעריך אותו הכהן ישראל לפני כהן ולא: **פ)** ערך סתם: **פא)** ערך כולו הוא נותן. תימה מה צריך קרא למעוטי ערך אבריס הא לא כתיב בקרא אלא ערך נפשות וי"ל דסד"א כיון דאיתיה בדמים איתיה בערכין וכיון דאיתיה בערכין יהיב ערך כולו כיון דערך אינו לפי ערכו ע"ש ערך שלם יהיב. הרא"ש ז"ל: **פב)** נותן ואינו נותן ערך אבריו יכול: **פג)** אחד שהעריך מאה. גליון תימה מה לי אם העריך מאה ומה לי אם העריך אחד מידי דהוי אמקדיש מאה בהמות כאחת וי"ל דהא דאיצטריך לריבויי מיירי כשאמר ערך פלוני ופלוני ולא אמר ערכי בלשון רבים דסד"א ערך אראשון לחודיה קאי קמ"ל. הרא"ש ז"ל: **פד)** גואלין מיד שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים לפי שנאמר במקדיש שדה אחוזתו ואם לא יגאל את השדה וכמכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד אלא מתחלקת להכהנים ביובל והלוים גואלין (מיד) [לעולם]: ולפי שנאמר בישראל המוכר בית בבתי ערי חומה ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה נאלו אבל בלוים נגאל לעולם שנאמר גאולת עולם וגו' והא: **פה)** נהי. גליון והגיה בהפקעת קרקע שאין היובל מפקיע מיד המקדיש אם לו' הוא בדרך שמפקיע מיד ישראל ונראה שאין צריך למוחקו וה"פ נהי דליתנהו בכל דין השמטת קרקע שאין

וכמה פחות שבערכין שלשה שקלים. מע"ג דלמר בתוספתא דמכילתין הכי עלי ערך סתם מדמי המועט וכמה (מת) המועט ה' שקלים (סלעים) י"ל [ס]דהתם נמסתם ערך דזכר ירמ"י [ד] (ונקבה) הוא: **קרי ביה** [טו] **ערך בערכך.** מימורא דערכך למלי למכתב ערך ומימורא דרים ואילו ערך גופיה מינטרין:

לומר שאין נידון בהשג יד. מ"ט כמפרש דמי לכיון דלמר ערך סתם עלי ויודע הוא שזהו פחות שבערכין ג' שקלים [טז] ואת דמי הרי עלי ג' שקלים [יז] ואמרינן מילתא למיעוטא לתם כל מוכתא לא שכיחא דלמר ערך פלוני עלי ולא ידע כמה הוא שהרי לא תלה כאן אלא בסום שהוא יודע כמה הוא שעליו [יח] בן חמש ומייב ה' סלעים ונידון בהשג יד שנמלא כמפרש דמי לכיון דלמר ערך פלוני עלי ולא ידע כמה הוא שהרי לא תלה כאן אלא בסום שהוא יודע כמה הוא שעליו [יט] בן עשרים ומלמה לפרש כמפרש דמי לכיון דלמר ערך פלוני עלי ולא ידע כמה הוא שהרי לא תלה כאן אלא בסום שהוא יודע כמה הוא שעליו [כ] בן שלשים הואיל ואמר ערך סתם דודאי מי אמר ערך פלוני בן עשרים לא יודע שיתמיין ממשים סלעים מ"מ גזירת הכתוב [יא] כיון שתלה הערך בגערך הכתוב הוא שיהא בהשג יד שנמלא כמו מפרש הרי עלי ג' סלעים לנדק הכיפ[כ]: **הוא והקדש שותפין בו.** פי' בקונטרס דגבי הקדש נקט שותפות לומר שהוא והקדש מוקין דמקדים בעין יפה מקדים לגבי גבי מכירה שייך [כא] דמשמעין לשון שומת כלומר שישומו חומו לגבי שמכר לגיזה מלאכה הוא לחוי [כב] ולפי שויה יטול: **והא** פרה וחמור **דלית[נהו] בערכין ואינו נידון בכבודו.** וכל שכן כשמקדיש [יב]גוף [כג] דפסטה קדושה כגולה: **הא** לא קשיא הא **בקדשי מזבח הא בקדשי בדק הבית.** כרייתא [כד] **בקדשי** מזבח לתם תמור הקדם לדמי עולה ושלמים נידון בכבודו דכי כתיב נפשות גבי ערכין כתיב דקדשי בדק הבית נינהו וכי מהריגן חו בידון בכבודו לפילו טוומטוס שנדר לדמיו לבדק הבית:

אין לי אלא איש שהעריך בין איש בין אשה אשה שהעריכה איש ואשה שהעריכה מנין ת"ל נפשות דבר אחר נפשות להביא מנוול ומוכה שחין והא אפיקתיה להנך הנך לא צריכי קרא מ"ט כי [ז]**יקשול הוא ויבואו כולם כי איצטריך קרא למנוול ומוכה שחין הוא דאצטריך** [א]**והיה ערכך לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים למה לי קרא לא יהא אלא** [ב] **דמי דיקלא אילו אמר דמי דיקלא מי לא יהיב אמר** [ו] **רבא לומר** [ה]**שנידון בכבודו סד"א נדר בערכך כתיב כל שישנו בערכין נידון בכבודו וכל שאינו בערכין אינו נידון בכבודו** [ט] **א"ל אביי ודלא איתיה בערכין מי נידון בכבודו והתניא** [י]**ב'ראש עבד זה הקדש הוא** [יז] **והקדש שותפין בו** [יא]**ראש עבד מכור לך משמנין ביניהם** [יב]**ראש חמור זה הקדש הוא והקדש שותפין בו** [יג]**ראש חמור מכור לך משמנין ביניהם** [יד]**ראש פרה מכור לך לא מכר אלא ראשה** [ט] **של פרה ולא עוד אלא אפילו** [טז] **ראש פרה הקדש אין להקדש אלא ראשה וא"ר פפא דהא מזדבן רישא דתורא בבי טבחא והא חמור ופרה ליתנהו בערכין ואין נידון בכבודו וליטעמיך תיקשי לך עבד דאיתיה בערכין ואין נידון בכבודו אלא לא קשיא הא בקדשי מזבח הא בקדשי בדק הבית במאי אוקימתה בקדשי מזבח אימא סיפא ולא עוד אלא אפי' אמר ראש פרה זו הקדש אין להקדש אלא ראשה אמאי תפשוט קדושה בכולה מי לא תניא** [יז] **האומר רגלה**

נפשות כתיב כל שישנו בערכין נידון בכבודו אפי' כשאמר דמי ראשי עלי וכל שאינו בערכין כשאמר דמי ראשי עלי אינו נידון בכבודו דנפשות גבי ערך כתיב קמ"ל: משמנין ביניהן. כמה סוס וימלוקו דמיו ומנעיא לי ממלי נקט סתם שומפין והכא משמנין[יב]: **וא"ר פפא.** מלי טעמא דגבי פרה לא הקדים לא לשמה: **דהא מזדבן ריש תורא בבי טבחא.** לגבי לשם עבד ולשם חמור אין דרך למכור הלכך לפלגיה זכויה לפלגיה מקדשיה: **ואין נידון בכבודו.** דקתני הוא והקדש שותפין בו ולא הוי כוליה להקדש: **והא עבד דאיתיה בערכין.** כדקתני בסתני' וקתני בהך כרייתא גבי עבד נמי הוא והקדש שותפין בו לתין נידון בכבודו: **אלא ל"ק.** הך כרייתא דקדשי מזבח לתמר לשם תמור או עבד זה לדמי עולה אין נידון בכבודו יג] דכי כתיב נפשות גבי ערכין כתיב דקדשי בדק הבית נינהו וכי קתמרינן אנו בידון בכבודו אפילו טוומטוס שנדר דמיו דקדשי בדק הבית: **תפשוט קדושה בכולה.** הואיל ומזיל להקדיה: תימכר

מג א מיי' פ"ג מהלכות ערכין הלכה כ:
מד ב מיי' פ"ס מהל' ערכין הלכה ח:
מה ג מיי' פכ"ז מהל' מכירה הלכה ח ופ' בהשגות ומ"מ טוש"ע מ"מ סימן רכ סעיף יב:
מו ד מיי' פ"ס מהלכות ערכין הלכה ח:
מז ה מיי' פכ"ז מהל' מכירה הלכה ח ופ' בהשגות ומ"מ טוש"ע מ"מ סימן רכ סעיף יב:
מח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:

פניני רש"י

תפשתה מרובה לא תפשתה. כל מקום שאמלנו שני דרכים אמר מופת מרובה ומאי מופת מועט טוב לך נמפוס אם המועט שאילו היה לך נמפוס אם המרובה ומפוס אם המועט מפיסמך מפיסה שיש בכלל המרובה המועט אבל אם מתפוס המרובה והיה לך נמפוס המועט נמלאת מתפשת אלא כדים. (תגינה ח.)

רבינו גרשום

מתרומת הלשכה היאך אנו יכולין לוכל מהן]: ולבן כוהבי. אמאי אמר אינו חושב כיון דלא מחייב הא קא מעייל חולין לעזרה הנהו קרבנות הלקוחין משלליהן: דמסרי להו לצבור. להנהו שקלים מתנה לצבור הא לאו הכי לא מצו מיימו: א"ל אביי האי. קרא וכל ערכך לאו להכי אתא אלא להכי אתא דכל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותי' משקל. שאם העריך אדם את חברו ואינו יודו משנת ליתן שקל אינו נותן כלום אבל אם לאחר מיכן העשיר ישלם ערכו משלם אבל אם משיג ליתן שקל ונתן יותר: אלא העשיר את"כ אינו נותן יותר: אלא אמר אביי איצטרוך. למימר כהנים דסד"א כו': א"ל רבא אלא מעתה גבי איל אשם [דכתיב והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן בערכך כסף שקלים] הכי נמי נימא הואיל ואקיש ערכין לאשם נימא כל דאיתיה בערכין איתיה באיל אשם: [אלא אמר רבא. איצטרוך למיתנא כהנים דס"ד] דישראל לפני כהן משום דכתיב בפרשה דבר אל בני ישראל: קמ"ל. דכהנים נמי בכלל ישראל: [ערך סחם. מפרש ג]אמר מר לקמן האי יכולה ברייתא] ערך כולו הוא ונותן. היכא דאמר ערכי עלי: ואינו נותן ערך אבבריו. כדתנן [אמר] ערך ידי וערך רגלי עלי לא אמר כלום אבל אם הערין אבר שהנשמה תלויה בו כגון ראשו או לבו חייב ליתן ערך כולו משום דכתיב בערכך נפשות: נפשות ולא את המת. מערין אתה את שנפשו בו ואי אתה מערין את המת: [וגומס אינו בהעמדה]: לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים. שנודרים ויכול אדם לומר דמיו עליו: ת"ל והיה. מן והיה מרבה ליה לדמים שיהא בדמים ומן ערכך הזכר ואם נקבה ממעט ליה מערכין: [תפשת מרובה לא תפשת. דאימא מועט: תפשת מועט תפשת. דאפי' אי איכא מאן דאמר מרובה תפשת דיש בכלל המרובה מועט ולא סתר דבריך]: בהשג יד כתיב. [וכדאמרן] לעיל: ואלא קרא למה לי. כיון דמן תפשת מועט שמיענן פחות שבערכין בערכך למה לי: לומר שאינו נידון בהשג יד. שאם אין לו אלא שקל שנותנהו ויהא פטור מכאן ואילך אלא חייב הוא בערך שלם משום דכמפרש שלשת שקלים דמי: [ואיבא דאמרי. כו': פשיטא. דהא ערך סתם קאמר וראוי לידון בהשג יד: מהו דתימא כו': כדבענין למימר לקמן דאיצטריך למנוול ולמוכה שחין: והא אפיקתיה. לנפשות להנך לאין לי אלא אחד שהעריך אחד כו': ולאשה שהעריכה כו']: הנך לא צריכי קרא דשקול הוא. [ויבאו כולם]. כלומר דמהיכא דילפינן דאחד מעריך [אחד] מן איש כי יפליא [בערכך] הני נמי שקולים למילף נמי (מאחד) [מאיש] דמה לי אחד שהעריך אחד או אחד שהעריך מאה. דכי היכי דאחד שהעריך אחד קדיש ערכו הכי נמי קדיש כי ערך מאה וכי היכי דאיש מעריך [איש] אף אשה מעריכה דהשוויה הכתוב אשה לאיש. ודבר שהנשמה תלויה בו נפיק מנפש ומת וגומס נפקי מהדעמיד: אייתר ליה נפשות למנוול ומוכה שחין: לומר שנידון בכבודו של אבר. שאם אמר נמי דמי אבר אחד עלי נידון לפי חשיבות האבר אם הוא אבר שהנשמה תלויה בו נידון לפי דמי כולו ואם לאו לא אמר כלום: הוא והקדש שותפין בו. כלומר הואיל וראשו הקדש והגוף שלו ואינו יכול לחלוק הראש מן הגוף שניהן שותפין בו ואינן יכולין למוכרו ולחלוק דמיו מפני חלק הקדש שהרי יש בו מעלה: משמנין ביניהן. הואיל וחולין הוא מוכרין [אותו] וחולקין דמיו או יפדה האחד חלק חברו: אין לו להקדש אלא ראשה. הואיל ועשוי הוא למכור ראש של בהמה ולא הגוף בבית הקבועות: ואין נידון בכבודו. דלא הוי כוליה הקדש אע"ג דנשמה תלויה בראש: הא בקדשי מזבח כר'. כלומר הא דאמר שניהן שותפין דאקדשיה בקדושת מזבח: והא דאקדשיה בקדושת בדק הבית נידון בכבודו דהיינו דומיא דערכין דהוו קדושת בדק הבית:

מסורת הש"ס

גמ' ג)[ויק' כ:] **ב)**[שבת קלו: מדה כח: כתובות מב.] **ג)**[מגיגה ח. וש"נ] **ד)**[מיר נח: ב"ק ג. זבחים ד:] **ה)**[לקמן יח. ב"מ קיד.] **ו)**[סוס' פ"ג] **ז)**[תמורה יט: (קדושין ז.] [מולין סט:] **תוס' ס)** ר"ש דהתם נמומר ערך חיכר והכא נמסתם ערך **ע)**ס"ת רמ"ס הגוף נלע פסטה

הגהות הב"ח

(ס) **גמ'** מיגו נידון נכבודו קמ"ל ס"ל כמ"ד:
(ע) **רש"י** ד"ה כמפרש וכו' ויודע הוא זה שפחות שבערכין:

תורה אור

גמ' א) וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל בְּכֶסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:
(ויקרא כז, ג)

ב) וְכִי עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל:
(ויקרא כז, כה)

ג) וְאִם מַךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן:
(ויקרא כז, ח)

רש"י ד) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלִא נֶדֶר בְּעֶרְכְּךָ נְפָשֹׁת לַיהוָה:
(ויקרא כז, ב)

ה) וְנֶפֶשׁ אָדָם כִּי הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר כָּל נֶפֶשׁ שָׁנִים וְשִׁלֹּשִׁים אָלֶף:
(במדבר לא, לה)

וְנֶפֶשׁ אָדָם שֵׁשָׁה עָשָׂר אָלֶף וּמִכְסָם לַיהוָה שְׁנַיִם וְשִׁלֹּשִׁים נָפֶשׁ:
(במדבר לא, מ)

שיטה מקובצת

ג) בערכך כתיב כל כר': **ד)** ערך סתם וכע"ל לקמן: **ה)** קרא למאי אתא אמר תיבות למה לי נמחק: **ו)** תיבת דמי נמחק: **ז)** אלא דאמר דמי: **ח)** אמר רבה לומר אות א' נמחק: **ט)** הוא והקדש שותפין בו. גליון פי' בקונט' דגבי הקדש וכו' ואין להקשות מ"ש משנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים דהשכר לאמצע ומוקי לה בפ' מי שהיה נשוי בשנה העומד לחרישה ר"ל דהתם דלא הקפידו זה לזה אמרי' הכי אבל הכא מוכר בעין רעה מוכר. ד"ר ד"ל: **י)** תיבות של פרה נמחק: **יא)** אפי' אמר ראש: **יב)** תיבת משמנין: **יג)** שבערכין הוא ג': **יד)** והכא משמנין גליון וי"ל דמשמנין ר"ל שישומו מלאכתו ושיעור שיעבוד לזה יעבוד לזה ושתיהן משתמשין בו מה שאין כן גבי ההקדש דאין ההדיוט יכול להשתמש בו אבל שותפות בעלמא הוא דאית ליה ומוכרין אותו וחולקין דמיו או יאמר אחד לחבירו גוד או אגוד. כך מצאתי בגליון וברש"י כ"י: **יג)** בכבודו דאי נמי כתיב תיבת דכי נמחק: **יד)** דוכר והכא בסתם ערך דוכר ונקבה הוא הס"ד: **טו)** ערך בערכך. גליון שני יתורים הן אחד הכף ואחד הבית דמצי למכתב ערך וכתיב בערכך ומייתורא כר': **טז)** שקלים דמי ולא דמי לאומר ערכי עלי או ערך פלוני: **יז)** יודעין את שנותיו: **יח)** שאינו פחות מבן חדש וחייב ה' סלעים ואפ"ה נדון בהשג יד: **יט)** הכתוב הוא כיון שתלה הערך בגערך שידון ותיבות גזירת הכתוב הוא נמחק: **כ)** הבית אבל בערך סתם שלא תלה בשום אדם אין כאן גזירת הכתוב הס"ד: **כא)** שייך לישנא דמשמנין: **כב)** ראוי. גליון כגון אם היה מלמד תינוקת או מזמר עיקר מלאכה בראשו ואם אומן בשאר מלאכה של יד או של רגל הכל לפי המלאכה ולא נהירא כיון שאי אפשר לעשות שום מלאכה בלי הראש ע"כ יחלוקו אלא אורחא דמילתא נקט כשיש לו חבר שייך למיתני משמנין ביניהן ובהקדש שאין לי חבר תנא הוא והקדש שותפין ומכילא דקתני שלילך הוא אצל הגזבר ויעשה שומא ביניהם. הרא"ש ז"ל: **כג)** דפשטה. ס"א דלא פשטה קדושה: **כד)** בקדשי בדק הבית וכי אמרינן אנו בקדשי מזבח דאמר:

הוקדש לעילוי נשמת מרת **הניה גולדשטיין** ע"ה ב"ר **נתן** ז"ל נלב"ע י"ח סיון תשע"ב